

Bokmeldinger

Kristin Norseth:

"La oss bryte tvert med vor stumhet!" Kvinnens vei til myndighet i de kristelige organisasjonene 1842-1912

Kristin Norseth disputerte for sin teologiske doktorgrad ved Det teologiske Menighetsfakultet i 2007 på et tema om kvinners vei til myndighet i de kristelige organisasjonene. Avhandlingen ble trykket til disputasen, men er ennå ikke tilgjengelig på markedet. Det bør den bli - for her er mye stoff av interesse både for den som ønsker en faglig grundig bok om temaet, og for den som har mer generell interesse for spørsmålet om kvinners plass i de lutherske misjonsorganisasjonene. Forfatteren har et godt og underholdende språk, samtidig som den faglige delen er ivaretatt på en utmerket måte.

Avhandlingen fokuserer på organisasjoner som drev misjonsvirksomhet i Norge eller

på ulike misjonsfelt, og kvinnenes rolle innenfor disse. Norsk Søndagsskoleforbund, Norges Kristelige Ungdomsforbund og Det Norske Misjonselskap var først ute med å gi kvinner stemmerett og valgbarhet. Deretter fulgte Det Vestlandske Indremisjonsforbund og Det Norske Lutherske Indremisjonselskap. Det norsk-lutherske Kinamisjonsforbund sa derimot nei til å gi kvinner stemmerett og valgbarhet. Avhandlingen er organisert i tre temakretser: den organisatoriske, den teologiske og det personalt biografiske. Et overordnet perspektiv er det konfliktfylte forholdet mellom tradisjon og modernitet, og mellom lojalitet og endringsvilje.

Kristin Norseths avhandling fyl-

ler et viktig hull i norsk kirkehistorieskrivning. Det har ikke tidligere vært gitt en bred fremstilling av kvinners deltakelse i norsk kristenliv gjennom de ovenfor nevnte organisasjonene. Kvinners rolle som kirkepolitiske aktører har ofte vært oversett eller glemt. Norseth har valgt å analysere kvinnens veg til myndighet gjennom begrepsparene offentlig - privat, samt by (polis) og hushold (oikos). I avhandlingen viser hun hvordan fremveksten av organisasjonssamfunnet og de politiske partier gjorde det stadig mer komplisert å skille mellom offentlig og privat. Kvinnene i de kristelige organisasjonene utvidet sitt handlingsrom ved at husholdsområdet i første omgang ble overført til - eller forlenget inn i - foreningen. Som deltaker i foreningen og organisasjonssamfunnet begynte kvinnene imidlertid også å fungere demokratisk, som mannen i polis. Norseth viser at debatten om kvinners stemmerett og valgbarhet i foreningene dreide seg om hvordan kvinner skulle få adgang til den offentlige sfære uten at man måtte forkaste bibelsk og luthersk tradisjon.

Styrken ved dette grep er at Norseth får frem hvordan de lutherske organisasjoner i det

norske samfunn utviklet seg i forhold til hverandre med henblikk på kvinners stilling og valgbarhet. En svakhet ved avhandlingen er at den ikke drøfter eksplisitt hva den lutherske kontekst innebar for kvinnenes stilling i organisasjonene, slik for eksempel Inger Hammar gjør. I flere frikirkelige organisasjoner fikk kvinner ble kvinner valgbare og fikk stemmerett og talerett allerede på slutten av 1800-tallet. Frelsesarmeen og Det Norske Misjonsforbund er to eksempler på dette. I allianseøkumeniske misjonsorganisasjoner ble kvinner sendt alene ut til misjonsfelt på slutten av 1800-tallet, for eksempel i China Inland Mission. Hvorfor var de lutherske misjonsorganisasjoner senere ute her? Gav det angloamerikanske kirkeliv og den reformerte teologi et rom for kvinnen som den lutherske kallsforståelse ikke gjorde? På kort sikt kan det virke som om den lutherske kallsforståelse hindret kvinner i å få posisjoner på linje med menn fordi kvinnene var avhengig av kirkens ytre kall. På lang sikt virket den lutherske kallsforståelse til å fremme kvinners likestilling med menn, for når Den norske kirke og organisasjonene vedtok at ytre kall kunne gis kvinner, var det bare et spørsmål om tid før kvinner inntok

de posisjoner de hadde fått rett til.

Kristin Norseth bruker begrepet misjonsfeminisme for å beskrive kvinners vei til myndighet i misjonsorganisasjonene. Begrepet omfatter argumenter om kjønnslikeverd, argumenter for en forbedring av kvinners kår gjennom utdanning og muligheter for arbeid, samt en understrekning av kvinners ansvar for medmennesker og da særlig kvinner og barn og dermed også for samfunnet utenfor hjemmet. Begrepet feminisme som sådan synes å være noe Nordseth distanserer seg fra. Hun skriver at både genusteori og feministisk ideologikritikk ofte kommer til kort overfor konkrete historiske realiteter, og kaller sitt arbeid feministisk i den forstand at det undersøker kvinners liv, vilkår og endringsprosesser. I så måte er Norseth kanskje på linje med kvinnene i organisasjonene, som ikke ville kalt seg feminister. Dette synes å gi et innenfra-perspektiv på misjonskvinnene. Språkbruken i avhandlingen gjenspeiler også dette forhold - her brukes ikke først og fremst sterke ord som "kamp" og "strid", men "mykere" begreper som "utvikling", "påvirkning" og "utvidelse av handlingsrom". Spørsmålet er likevel om det ikke

nettopp er feminisme- og genusteori Norseth tar i bruk, og kanskje kunne gjort det i ennå større grad. Når de historiske realitetene skal fortolkes, bruker avhandlingen kjønn som analyseredskap, både som uttrykk for konflikt mellom tradisjoner og grupper, og som viser hvordan kjønn har stått i spenning mellom tradisjon og nåtid, fortid og fremtid. Et videre utviklet utenfra-perspektiv kunne gi viktige bidrag til forståelsen av misjonskvinnenes rolle i samfunnet.

Avhandlingen viser hvordan kvinners vei til stemmerett i det religiøse organisasjonsliv har bidratt til å bane vei for kvinners stemmerett også i det politiske. Husfaren som øverste åndelige leder ble detronisert til fordel for husmor som den ansvarlige for den religiøse oppdragelse i hjemmet og etter hvert også i samfunnet. Dette synet bidro til å legitimere kvinners deltakelse i religiøse og sedelige bevegelser, noe som forsterker religiøse organisasjoners betydning som arenaer for utvidelse av kvinners handlingsrom.

I organisasjonslivet var kvinneforeningene den økonomiske ryggraden. Dette er særlig tydelig for Misjonsselskapets vedkommende, der kvinnefor-

eningene representerte kunnskap, innsats og økonomi som i lengden ikke kunne overses, og som la grunnlaget for at de fra 1904 ble tikjent stemmerett og valgbarhet i organisasjonen. Kvinner ble gjort myndige på linje med menn, enten de var gift eller ikke. Kvinnen ble anerkjent som et selvstendig subjekt uavhengig av eventuell status som hustru.

De kvinnelige aktører som blir analysert i avhandlingen, utfoldet seg innenfor rammen av det kristelige organisasjonsprosjektet. På en og samme tid skulle de realisere et kollektivt og et individuelt prosjekt. Dette skapte en spenning som var mer følbart for kvinner enn for menn, fordi det moderne selvrealiseringsprosjekt forutsatte et mannlig individ, mens kvinnene fortsatt ble definert først og fremst i relasjon til husholdet. Spenningen mellom et individuelt, religiøst livsprosjekt og tradisjon, kollektiv og ordninger ble teologisk motivert ved kallet. Det ble ikke lenger objektivt gitt ved ytre institusjoner alene, men manifesterte seg også på det indre plan, som en subjektiv erfaring av Guds kall til å forkynne, og som et ekspressivt uttrykk for den religiøse personlighet.

I avhandlingen ser vi hvordan

myndiggjøringen av kvinner skjedde i tre forskjellige forløp. Det første handler om hvordan kvinner fikk handlingsrom og talerstol i en kjønnsblandet arena i søndagsskolevirksomhet og ungdomsarbeid. Mannen var fortsatt den selvsagte leder av arbeidet på alle nivåer. Det andre handler om hvordan kvinnene i Det Norske Misjons-selskap fikk stemmerett og valgbarhet på bakgrunn av sin kunnskap om misjonen og sin økonomiske innsats. Det tredje handler om hvordan kvinner som yrkesutøvere på misjonsmarken fikk stemmerett som et resultat av kobling mellom lønnsarbeid og myndighet, og en demokratisk struktur.

Kristin Norseth beskriver i sin avhandling kvinners vei til valgbarhet og stemmerett i organisasjonene i Den norske kirke. Hun viser hvordan denne prosessen til dels er forløper for, til dels er i samsvar med den politiske utvikling i samfunnet der norske kvinner fikk alminnelig stemmerett i 1913. Denne utvikling er også forløper for 1900-tallets debatter om kvinner som forkynnere og prester i Den norske kirke. For alle som ønsker å vite mer om disse forhold, vil Norseths avhandling være nyttig lesning.

Ingunn Folkestad Breistein